

Wilhelm von Rosen. *Månens Kulør. Studier i dansk bøssehistorie 1628-1912 Bd. I & II*. Rhodos, København 1993. 872 sider (inkl. 170 illustrationer, navneregister og resumé på engelsk). DKr. 395,00. ISBN: 87-7245-554-3. (Disp. Københavns Universitet)

Månens Kulør fremtræder som "en historisk undersøgelse af sex og erotik mellem mænd i Danmark, fra midten af det 17. til begyndelsen af det 20. århundrede, med visse henblik til Europa". Von Rosen gør sex og erotik til

genstand for en historisk undersøgelse, fremstillet i et kronologisk forløb, hvor han tager udgangspunkt i retsforfølgelse, afkriminalisering og samfundsopfattelse mellem 1628 og 1912. De vigtigste kilder som benyttes er retshistorie, filosofi, skønlitteratur, breve, aviser og psykiatrisk og medicinsk litteratur. Formålet med det efterfølgende resumé er at gøre bogens struktur og indhold klar.

Mange kilder fra før 1830 findes der ikke i Danmark. Indtrykket er at myndighederne gjorde som om omgængelse mellem mænd eller drenge var en forbrydelse som ikke forekom (om omgængelse med dyr findes der flere anvisninger i dansk og norsk retshistorie). Muligvis var genital kontakt mellem mænd i det 17. og 18. århundrede i Danmark af ubetydelig omfang og det kunne skyldes at der ikke fandtes en ægte bykultur i landet indtil omkring 1900. I udlandet, blandt andet i Italien, Frankrig, Tyskland og Nederlandene var seksuel kontakt mellem mænd i disse århundreder meget mere udbredt. I begyndelsen af det 19. århundrede går myndighederne da også ud fra at den pæderastiske subkultur oprandt på grund af invandring af udlændinge.

Indtil reformationen i 1636 var rettergangen for sodomi forbeholdt kanonisk ret, dvs kirkeretten og kirkelige domstole. Ved reformationen afskaffedes denne kirkeret og de kirkelige domstole. Løssagtighedsforbrydelser overlod man fremover til fyrsten. Først i 1683 omtales mænds omgængelse mod naturen i Christian V's Danske Lov. Efter loven skulle denne forbrydelse straffes med bål og brand. Benådning var dog almen skik. Der findes fra denne periode forskellige straffesager, som mest drejer sig om omgængelse mod naturen med dyr og ikke særskilt om omgængelse mod naturen med personer af samme køn. Åbenbart foretrak myndighederne at lade som ingenting, som om denne forbrydelse ikke forekom i Danmark. Der tydes på en sammenhæng med enevældens indførelse i 1660. Derimod fandt i Nederlandene allerede i 1730-1732 den første store sodomiforfølgelse sted.

Den tiltagende humanisme på 1600-tallet og 1700-tallet oplysningsfilosofi, dannede de idéhistoriske forudsætninger for diskussionen om sodomi og pæderasti og blev optakten til udviklingen af begreber som kontrær seksualfølelse, uranisme og homoseksualisme i 1800-tallet. Alene det, at spørgsmålet kom frem, var allerede af stor og revolutionerende betydning. Naturretslæren fik stor indflydelse på strafferetsteoriene. Sodomi og alle vedrørende retslige diskussioner forblev i

Danmark dog rent teoretiske spørgsmål indtil det 19. århundrede.

I 1800-tallet trådte med de tiltagende borgerligt-demokratiske kræfter og enevældens politiske svækkelse sædeligheden mere frem. Efter nogle injuriersager kom sodomi i 1830'erne til at blive behandlet som en almindelig kriminal sag. Ordinær, rutinemæssig retsforfølgelse indledtes, blandt andet fordi man begyndte at frygte for udbredelse af den pæderastiske subkultur i militæret, fængselsvæsenet og blandt ungdommen i det hele taget.

I 1840 gav Christian VIII ordre til at udarbejde en ny straffelov for kongeriget, som blev færdig i 1866. Ifølge denne nye lov forblev omgængelse mod naturen strafbar, men der straffedes forholdsvis mildere.

Imidlertid udformedes i Tyskland de første teorier om medfødt kontrærseksualitet. Og ikke kun lægevidenskaben beskæftigede sig med emnet, også de homoseksuelle selv begynder at røre på sig, idet den første homoseksuelle emancipationsbevægelse opstår.

Ved slutningen af det 19. århundrede begyndte den offentlige mening at vende sig kraftigt imod kontrærseksualiteten. Lægevidenskabens nyere forskningsresultater fortolkedes blandt andet af Indre Mission og smudspressen på negativ måde. Mænds forelskelser i mænd og kærligt venskab mellem mænd anses fra nu af som medfødt perversion og et tegn på degeneration af centralnervesystemet. Ovenikøbet opstod der som et nyt fænomen homoseksuel prostitution, som lovgivningen også kom til at omfatte. Disse forskellige begivenheder kommer i samlet perspektiv til at fremme en kulmination af retsforfølgelse med den store sædelighedssag 1906-1907 som afsluttende højdepunkt. Hvor lovgivningen først kun tilsigtede at disciplinere de store byers underklasse, opfattes den nu som et værn imod homoseksualitet som sådan.

Først da den indremissionske antihomoseksuelle propaganda aftog kom der en proces af afkriminalisering igang der blev afsluttet med Borgerlig Straffelov af 1930 og begyndte det danske samfunds erkendelse af homoseksualitetens uafvendelige tilstedeværelse. Herved opstod forudsætningerne for den moderne homoseksuelles udformning. Som sagt var udviklingerne i Tyskland i 1900-tallets anden halvdel af med-afgørende betydning. Her opstod nemlig den diskurs, der skabte den moderne homoseksuelle. Og diskursen skyldtes dels de tyske pæderasters selverkendelse, dels de tyske retsmedicinere og psykiateres opdagelse af de homoseksuelles eksistens.

Månens Kulør er et omfattende værk, hvori læseren konfronteres med en mængde retssager, skandaler og domme. I kombination med de mange fremførte filosofier, debatter og videnskabelige forskningsresultater får man et virkelig komplet billede af Danmarks bøssehistorie. Tilmed fremføres de forskellige filosoffer, videnskabsmænd, retslærde og forfattere, både i og udenfor Danmark, som har sat præg på den moderne homoseksuelles udvikling.

Visse afsnit af bogen er ikke kun spændende at læse men ovenikøbet morsomme. Kender man den moderne homoseksuelles subkultur, så genkendes en del uændrede situationer og foretagender. Her kan nævnes bøssernes søgen efter seksuelle kontakter i parkanlæg og det fænomen at bøsser sommetider giver hinanden kendetegn ved for eksempel brug af et lommeterklæde. Ligesom der blev lagt kontakter omkring Københavns voldterræner i det 19. århundrede, så sker det samme nutildags i blandt andet Ørstedsparken, på Fælleden og omkring andre grønne områder. Også badeanstalter nævnes som mødesteder omkring 1900 og de har faktisk været det siden. Måske på grund af sygdommen aids er der nu tale om aftagende interesse for denne slags kontakter og anonymitet. Forskellen mellem da og nu er, at det hele dengang skyldtes undertrykkelse af al homoseksualitet, mens der i disse tider er tale om på den ene side fortsat undertrykkelse, mest blandt biseksuelle, og på den anden side en slags forkærlighed for anonyme kontakter.

Forøvrigt hentyder forfatteren til kendsgerningen, at der i hele den i bogen omtalte periode ikke fandtes rigtige mødesteder for bøsser, som værtshuse. Skyldes den manglende værtshuskultur i for eksempel Paris eller Rom en stadig undertrykkelse af homoseksualitet, så skyldes det i København mest provinsialisme på den ene side og netop en større bøssebevidsthed på den anden.

Bogen giver en fremragende indsigt i alt vedrørende sodomitiske forbrydelser, pæderasti og homoseksualisme (eller hvordan man ellers kaldte homoseksualitet) mellem 1628 og 1912, fra lovgivning til psykiatrisk tænkning, fra filosofi til skandalpressens fordømmelser. Måske mangler bogen kun en kraftigere fremhævelse af religionens betydning for både de homoseksuelle som individer, og den almene undertrykkelse og retsforfølgelsens forløb. Netop fordi kirken og religion stadigvæk spiller en vigtig, hvis ikke afgørende, rolle i mange homoseksuelles bevidsthed og fremtræden som ægte bøsser, forventer man mere eftertryk hvad kirkens

og religionens rolle i historisk perspektiv angår. Det kan selvfølgelig skyldes manglende kildemateriale og det kan skyldes at kirkens stillingtagen overfor homoseksualitet altid har været temmelig enslydende.

Forfatterens ønske om at inddrage "visse henblik til Europa", giver sig udslag i nogle af bogens mest spændende afsnit. Da udviklingerne i Tyskland har været mest betydningsfulde for Danmark, får de mest eftertryk. Man kunne dog forestille sig at en hyppigere sammenligning mellem situationen i Danmark og den i andre lande kunne have øget forståelsen af de danske forhold igennem de forskellige århundreder.

For det øvrige kan der kun siges om bogen at der ikke mangler noget. Snarere er bogen for udførlig i den forstand at nogle omfattende afsnit i forhold til andre, hvor der siges meget lidt om visse perioder, synes til at være bestemt af meget respektive manglende kildemateriale. Afsnittet vedrørende H.C. Andersen og det romantiske syn på kærligt venskab mellem mænd kunne muligvis forkortes til fordel for de manglende oplysninger om begivenhederne i 1800-tallet. Men, som sagt, hvor der ikke findes materiale er det svært at blive udførligere.

Von Rosens værk kan betegnes som noget mere end *studier i dansk bøssehistorie 1628-1912*, da bogen har potens til at blive den vigtigste håndbog på dette område. *Månens Kulør* kan gøre de mennesker, som gider at læse denne underholdende og tilgængelige bog, bøssernes liden og besvær med at finde deres plads i det danske samfund mere klar og forhåbentlig derigennem fremme bøssernes videre optagelse i samfundet som ligestillede og ligeberettigede individer. Von Rosen har vist hvordan meningerne har skiftet mellem 1628 og 1912. Sådanne skift kan optræde igen.

Hedzer Woudstra, Amsterdam